

GEORGIAN FOUNDATION FOR
STRATEGIC AND INTERNATIONAL STUDIES

კადროვში, როგორც კრემლის ინსტრუმენტი ჩაჩნეთში
სტაბილურობის შესანარჩუნებლად

ბიორგი ბილანიშვილი

140

ექსპერტის აზრი

საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობათა კვლევის ფონდი
GEORGIAN FOUNDATION FOR STRATEGIC AND INTERNATIONAL STUDIES

ექსპერტის აზრი

გიორგი ბილანიშვილი

**კადიროვი, როგორც კრემლის ინსტრუმენტი ჩეჩნეთში
სტაბილურობის უსანარჩუნებლად**

140

2020

პუბლიკაცია დაიბეჭდა ამერიკის შეერთებული შტატების საელჩოს ფინანსური მხარდაჭერით. გამოცემაში გამოთქმული მოსაზრებები ეკუთვნის ავტორებს და შეიძლება არ ასახავდეს საელჩოს თვალსაზრისს.

ტექნიკური რედაქტორი: არტემ მელიქ-ნუბაროვი

საავტორო უფლებები დაცულია და ეკუთვნის საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობების კვლევის ფონდს. წერილობითი ნებართვის გარეშე პუბლიკაციის არც ერთი ნაწილი არ შეიძლება გადაიბეჭდოს არანაირი, მათ შორის ელექტრონული ან მექანიკური, ფორმით. გამოცემაში გამოთქმული მოსაზრებები და დასკვნები ეკუთვნის ავტორს/ებს და შეიძლება არ ასახავდეს საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობების კვლევის ფონდის თვალსაზრისს.

© საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობათა კვლევის ფონდი 2020 წელი

ISSN 1512-4835

ISBN

შესავალი

ჩეჩნეთში სიტუაციის კონტროლს მოსკოვისთვის ძალიან მაღალი პოლიტიკური ფასი აქვს. ამ რესპუბლიკის დამოუკიდებლობისკენ სწრაფვა, რომელმაც 90-იან წლებში საკმაოდ იმძლავრა, მოსკოვისთვის არ იყო მხოლოდ ლოკალური მასშტაბის პრობლემა. იმ პერიოდში ფედერაციის საკმაოდ ბევრი სუბიექტი ცდილობდა ცენტრისგან დისტანცირებას და დამოუკიდებელი პოლიტიკის გატარებას. ფედერალური ხელისუფლების წარუმატებლობამ ჩეჩნეთის პირველ საომარ კამპანიაში ეს ტენდენცია კიდევ უფრო გააღრმავა.

1999 წლის შემოდგომაზე, ჩეჩნეთში მეორე სამხედრო კამპანიის დაწყებისას, ფედერალური ხელისუფლება მიიჩნევდა, რომ ჩეჩნეთზე კონტროლის აღდგენა ხელს შეუწყობდა მისი შესუსტებული გავლენის აღდგენას ფედერაციის სხვა სუბიექტებზეც. შესაბამისად, ეს იქნებოდა წინ გადადგმული მნიშვნელოვანი ნაბიჯი რუსეთის ფედერაციაში სტაბილურობის დამყარებისა და ფედერალური ხელისუფლების ავტორიტეტის განსამტკიცებლად. მწვავე შიდაპოლიტიკური პრობლემის გადაჭრასთან ერთად, მოსკოვის პოლიტიკური წონა და გავლენა გაიზრდებოდა საგარეო ასპარეზზეც, რაც ხელს შეუწყობდა საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ საერთაშორისო პოლიტიკაში დაკარგული პოზიციებს აღდგენას.

არსებობს კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი გარემოება, რომელსაც ჩეჩნეთზე კონტროლის აღდგენა უნდა დაუყავშიროთ. კერძოდ, ჩეჩნეთის მეორე სამხედრო კამპანიაში წარმატებამ მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი ვლ. პუტინის ხანგრძლივ პოლიტიკურ კარიერას. ჩეჩნეთის პრობლემის მოგვარებაში გარდატეხის შეტანას განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა რუსეთის ხელისუფლების სათავეში ვლ. პუტინის მოსვლის სანყის ეტაპზე, როდესაც მისი გავლენა და ავტორიტეტი დიდი არ იყო. მართლაც, ჩეჩნეთზე კონტროლის აღდგენა და მთლიანად ქვეყნის სტაბილიზაცია დღემდე ითვლება ვლ. პუტინის ერთ-ერთ მთავარ მიღწევად, რაც მის ავტორიტეტს და ძალაუფლებას მნიშვნელოვნად განამტკიცებს.

ჩვენი პუბლიკაციის მიზანია შევაფასოთ, რამდენად სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენდა ჩეჩნეთი, რა როლი შეასრულა

კადროვების კლანმა ჩეჩნეთის მეორე სამხედრო კამპანიის წარმატებაში, რამდენად მყარია ჩეჩნეთის სტაბილურობა დღეს და რამდენად მისაღებია ჩეჩნეთში შექმნილი ვითარება ფედერალური ცენტრისთვის.

ფედერალური ცენტრი და სუბიექტები მე-20 საუკუნის 90-იან წლებში

საბჭოთა კავშირის დაშლამდე, პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური ხასიათის პრობლემების მომძლავრების ფონზე, რუსეთში მკაფიოდ გამოიკვეთა სეპარატისტული ტენდენციები. ჯერ კიდევ 1990 წლის აგვისტო-ოქტომბრის პერიოდში მაშინდელი რუსეთის საბჭოთა ფედერაციული სოციალისტური რესპუბლიკის შემადგენლობაში შემავალმა 10-ზე მეტმა პოლიტიკურმა ერთეულმა მიიღო დეკლარაცია სახელმწიფო სუვერენიტეტის თაობაზე, რასაც „სუვერენიტეტის აღლუმი“ ეწოდა.

ამ პერიოდში თანდათან პოპულარული ხდება ე.წ. დომინოს თეორია. ამ თეორიის თანახმად, რუსეთის ტერიტორიული მთლიანობა მჭიდროდ უკავშირდება ჩრდილოეთ კავკასიას, რადგან სეპარატისტული ძვრები ამ რეგიონში ხელს უწყობს სხვადასხვა რელიგიურ თუ ეთნიკურ ნიადაგზე წარმოქმნილი ძალებისა და სეპარატისტული მოძრაობების გააქტიურებას ვოლგა-ურალის რეგიონში არსებულ მუსლიმურ რესპუბლიკებში.¹

ამ ფონზე ჩეჩნეთი, რომელმაც ჯერ კიდევ საბჭოთა კავშირის დაშლამდე ცოტა ხნით ადრე, 1991 წლის ნოემბერში, გამოაცხადა დამოუკიდებლობა, ხდება რუსეთის ფედერაციის კოლაფსის სიმბოლო, რუსეთის სახელმწიფოს შეურაცხყოფისა და დამცირების სინონიმი.²

1992 წლის თებერვალში ელცინის მთავრობამ სცადა რეგიონებთან არსებული პრობლემები ახალი ფედერალური შეთანხმებით მოეგვარებინა. ეს შეთანხმება სხვადასხვანაირად არეგულირებდა ფედერალური ცენტრის ურთიერთობებს ფედერაციაში შემავალ რესპუბლიკებთან და სხვა სტატუსის მქონე სუბიექტებთან (მხარე, ოლქი, ავტონომიური ოლქი, ავტონომიური ოკრუგი, ფედერალური ქალაქი). ეს მცდელობა არცთუ წარმატებული გამოდგა. ჩეჩნეთისა და თათრეთის რესპუბლიკებმა უარი განაცხადეს ამ შეთანხმების ხელმოწერაზე. ხოლო ბაშკირეთისა და სახას რესპუბლიკებმა (იაკუტია) მკაცრად გააკრიტიკეს იგი. პრეტენზიები ჰქონდათ ფედერაციის სხვა სუბიექტებსაც, რომლებმაც ნახეს, რომ ფედერალური შეთანხმება

გარკვეულ პრივილეგიებს ანიჭებდა ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებული რესპუბლიკის სტატუსის მქონე სუბიექტებს.³

ამის შემდეგ, ჯერ კიდევ ჩეჩნეთის პირველ ომამდე, გამოიკვეთა ფედერალურ ცენტრსა და ფედერაციის სუბიექტებს შორის სიტუაციის კიდევ უფრო გაუარესების ტენდენცია. ფედერაციის სუბიექტთა გარკვეული ნაწილი უარყოფითად შეხვდა 1993 წლის ახალ კონსტიტუციას, რომელიც ფედერალური ცენტრისა და ფედერალური სუბიექტების უფლებამოსილებათა გამიჯვნის ახალ მცდელობას ნარმოადგენდა. ფედერაციის იმ სუბიექტებმა, რომელთაც უკვე მიერთებული იყვნენ ფედერალურ შეთანხმებას, ამჯერად ახალი კონსტიტუციის გარკვეული ნორმები გააპროტესტეს, რადგან ჩათვალეს, რომ ისინი წინააღმდეგობაში მოდიოდნენ მათ მიერ უკვე ხელმოწერილ ფედერალურ შეთანხმებასთან.⁴

ჩეჩნეთის გარდა, ფედერალური ცენტრი ყველაზე მეტ პრობლემას თათრეთთან აწყდებოდა. სიტუაციის შემდგომი გართულების თავიდან აცილების მიზნით ელცინის მთავრობამ გადანყვიტა 1994 წლის თებერვალში ორმხრივი შეთანხმება გაეფორმებინა ამ რესპუბლიკასთან.⁵

ამავე პერიოდში მოსკოვს არაერთი მცდელობა ჰქონდა, რაიმე ფორმით მოეგვარებინა ჩეჩნეთის პრობლემაც. მათ შორის, 1994 წლის ზაფხულში რუსეთის სპეცსამსახურებმა უშედეგოდ სცადეს ჩეჩნეთში ხელისუფლების დამხობა.⁶

ჩეჩნეთის პირველმა ომმა, რომელიც 1994 წლის მინურულს დაიწყო, კიდევ უფრო მეტად უბიძგა რუსეთის სხვადასხვა რეგიონს მოეთხოვათ ფედერალურ ცენტრთან ურთიერთობების თაობაზე ორმხრივი შეთანხმების გაფორმება.⁷ თათრეთის მსგავსად, ფედერალურ ხელისუფლებას ორმხრივი შეთანხმების გაფორმება მოუწია სახას (იაკუტია) რესპუბლიკასთან, ბაშკირეთთან, ნიჟნი ნოვგოროდთან, ეკატერინბურგთან, პერმთან, ირკუტსკთან, კალინინგრადთან, ლენინგრადის ოლქთან და სანქტ-პეტერბურგთან. 1998 წლისთვის ფედერალურ ცენტრს ფედერაციის სუბიექტების ნახევართან ჰქონდა გაფორმებული ორმხრივი შეთანხმება. ფედერაციის ბოლო ასეთი სუბიექტი, რომელთანაც ფედერალურმა ცენტრმა ორმხრივი შეთანხმება გააფორმა თავად ქალაქი მოსკოვი იყო.⁸

ზემოსხენებული პრობლემების ფონზე, რუსეთის პოლიტიკური და ინტელექტუალური ელიტა შიშობდა, რომ ქვეყანას კვლავ

უდგებოდა უდიდესი სირთულეების პერიოდი (смутное время)* და, შესაბამისად, კოლფასის საფრთხის წინაშე დგებოდა.

ეს სასიცოცხლო მნიშვნელობის გამოწვევა ვლადიმერ პუტინსაც ჰქონდა გაცნობიერებული ჯერ კიდევ მაშინ, როდესაც 1999 წლის აგვისტოში პრემიერ-მინისტრი გახდა.⁹ იგი მიიჩნევდა, რომ რუსეთის ფედერაცია იუგოსლავიის მსგავსად იშლებოდა ნაწილებად. თუკი დაუყოვნებლივ ვერ მოხერხდებოდა ამ პროცესის შეჩერება, რუსეთის ფედერაცია არსებობას შეწყვეტდა. პუტინის აღქმით, ჩეჩნეთში კონტროლის დამყარებას განსაკუთრებული – საკვანძო მნიშვნელობა ჰქონდა რუსეთის ფედერაციის მომავლისთვის.¹⁰

კრემლის სტრატეგია და კადროვის კლანი

ჩეჩნეთის კონფლიქტის მოგვარების კრემლის სტრატეგია ცნობილია „ჩეჩენიზაციის“ სახელწოდებით. იგი ორ ძირითად კომპონენტს მოიცავდა: 1) ჩეჩნეთის კონფლიქტის შიდა ჩეჩნურ დაპირისპირებად გადაქცევას და 2) რესპუბლიკაში წესრიგის დამყარებაზე პასუხისმგებლობის ადგილობრივი სტრუქტურებისთვის გადაბარებას.

ამ სტრატეგიის განხორციელებისთვის საკვანძო მნიშვნელობა ჰქონდა ჩეჩნეთში ალტერნატიული ძალის ცენტრის ჩამოყალიბებას. სწორედ ამ მიზნით, ჩეჩნეთის პირველი ომის დაწყებამდე, 1994 წლის ნოემბერში, მოსკოვმა მოახდინა დუდაევის ოპოზიციის მობილიზება. ამის შემდეგაც ჰქონდა კრემლს ჩეჩნეთში ალტერნატიული ხელისუფლების ჩამოყალიბების მცდელობა, რისთვისაც მოსკოვიდან ჩეჩნეთში წარგზავნეს ჩეჩნური წარმოშობის ჩინოვნიკები. თუმცა, მოსკოვს ვერც ერთმა ამ მცდელობამ წარმატებული შედეგი ვერ მოუტანა.¹¹

ზემოსხენებული წარუმატებელი მცდელობების შემდეგ, 1999 წელს ჩეჩნეთში მეორე ომის დაწყებამდე, მოსკოვს არც ერთი ჩეჩნური კლანის მხარდაჭერის აქტიური მცდელობა აღარ ჰქონია. თუმცა, გარკვეულ კანდიდატებთან გარკვეული კონტაქტები მყარდებოდა.¹²

ლოგიკურად, ამ პერიოდში რუსეთის სადაზვერვო სამსახურების ერთ-ერთ მთავარ ამოცანას ჩეჩნეთში ისეთი ძალის

* ასე მოიხსენიება რუსეთის ისტორიის მე-16 საუკუნის დასასრულისა და მე-17 საუკუნის დასაწყისის პერიოდი, როდესაც რიურიკების დინასტიის უკანასკნელი მეფის გარდაცვალების შემდეგ რუსეთში დაიწყო აჯანყებები, სხვა ქვეყნების შემოტევები და დიდი შიმშილობა, რის შედეგადაც ქვეყანას კოლაფსი საფრთხე დაუდგა.

მოძიება წარმოადგენდა, რომელიც ადგილზე კრემლის საიმედო დასაყრდენი გახდებოდა და მნიშვნელოვან როლს შეასრულებდა ჩეჩნეთის წინააღმდეგობის მოძრაობის დამარცხებაში. რადგან მოსკოვიდან წარგზავნილმა ძალებმა ვერ გაამართლეს, აქცენტი რომელიმე ძლიერ ადგილობრივ კლანზე უნდა გაკეთებულიყო. ასეთი ძალა კი მხოლოდ წინააღმდეგობის მოძრაობის შიგნით მომხდარი განხეთქილების შედეგად შეიძლება გამოკვეთილიყო.

ამრიგად, წარმატების მისაღწევად კრემლი უნდა გარიგებოდა ისეთ ლიდერს, რომელიც წარსულში ფედერალური ცენტრის წინააღმდეგ იბრძოდა, მაგრამ ახლა მზად იყო მოსკოვთან ეთანამშრომლა. სწორედ ასეთი იყო ახმად კადიროვი, რომელიც ჩეჩნეთის პირველ ომში ფედერალური ძალების წინააღმდეგ იბრძოდა და 1995 წელს რუსეთს „წმინდა ომი“ – ჯიჰადი გამოუცხადა.¹³

ჩეჩნეთის პირველი ომის დასრულების შემდეგ პოლიტიკური სიტუაცია რესპუბლიკაში არ დასტაბილურებულა. გაღრმავდა შიდა დაპირისპირებები, რაც გარკვეულ ეტაპზე პოლიტიკურ კრიზისში, შეიარაღებულ შეტაკებებსა და ორხელისუფლებიანობაში გადაიზარდა.

ამ ფონზე, 1999 წელს ახმად კადიროვს ჩეჩნეთში ძალაუფლების ხელში ჩაგდების მცდელობა ჰქონდა. იგი მასხადოვის ძალოვანი სტრუქტურების უმეტესობას შეეკრა და ერთდროულად მასხადოვისა და ბასაევის წინააღმდეგ გამოვიდა.¹⁴

ამ ქმედებით კადიროვი ერთდროულად დაუპირისპირდა დამოუკიდებლობისთვის მებრძოლი ჩეჩნეთის ხელისუფლების როგორც სეკულარულ, ისე ისლამისტურ ნაწილს, რაც კრემლისთვის იდეალური ვარიანტი აღმოჩნდა.

გარდა იმისა, რომ კადიროვი ჩეჩნეთში ერთ-ერთი კლანის ლიდერი იყო, რომელსაც საკუთარი შეიარაღებული დაჯგუფება ჰყავდა, კრემლისთვის კიდევ ერთი ასპექტით იყო ძალიან საინტერესო და ხელსაყრელი მოკავშირე. იგი ჩეჩნეთის მუფტი, ანუ სულიერი ლიდერი იყო. შესაბამისად, მის ბრძოლას იმ პერიოდში ჩეჩნეთში მომძლავრებული სალაფიტური მიმდინარეობის წინააღმდეგ განსაკუთრებული დატვირთვა ჰქონდა. მოსკოვისთვის ეს იყო ძლიერი არგუმენტი, რომ ეჩვენებინა, როგორ იბრძოდა „ტრადიციული ისლამის“ წარმომადგენლების მხარდამხარ რადიკალური ისლამისტების წინააღმდეგ. ნიშანდობლივია ისიც, რომ 2000 წლების დასაწყისიდან რუსეთის ფედერაციაში ჩამოყალიბდა ტერმინი – „ტრადიციული რელიგია“, რომელსაც სახელმწიფო უპირატესობას ანიჭებდა და შესაბამისად, იცავდა კიდევ.¹⁵

ჩენეთში მეორე სამხედრო კამპანიის დაწყებიდან მოყოლებული, ოფიციალური მოსკოვი სწორედ იმაზე აკეთებს აქცენტს, რომ იგი ჩენეთში საერთაშორისო ტერორიზმს ებრძვის და ამ ბრძოლაში კადროვის როლს დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს. ამას ადასტურებს თუნდაც კლინტონსა და ელცინის საუბრების ჩანაწერები,¹⁶ რომელიც ჩენეთში მეორე სამხედრო კამპანიის დაწყებას ემთხვევა. კერძოდ, გასაჯაროებული დოკუმენტებში, ელცინი ხაზგასმულად ლაპარაკობს ტერორიზმთან და ისლამურ ფუნდამენტალიზმთან ბრძოლაზე ჩენეთში. ასევე ახსენებს ჩენეთის მუფტის (კადროვის) გადასვლას რუსეთის ფედერალური ძალების მხარეზე, როგორც საყურადღებო და მნიშვნელოვან მოვლენას ჩენეთის კონფლიქტის დარეგულირების კონტექსტში.

გარდაიქმნა, რომ გაამყარა ტერორიზმთან ბრძოლის თაობაზე კრემლის ნარატივი, კადროვის კლანმა სერიოზული წვლილი შეიტანა წინააღმდეგობის მოძრაობის ფიზიკურ განადგურებაში. კადროვის ხელისუფლება წინააღმდეგობის მოძრაობის მეზობლებს სთავაზობდა ამნისტიას. ამასთან, ამნისტირებულ მეზობლებს იარაღის ჩაბარებას არ სთხოვდნენ. ისინი სამსახურს განაგრძობდნენ კადროვის ხელისუფლების დაქვემდებარებაში არსებულ სხვადასხვა გასამხედროებულ ფორმირებაში. მაგალითად, ა. კადროვის უსაფრთხოების სამსახურის შევსება ძირითადად სწორედ არაფორმალური შეიარაღებული დაჯგუფებების წევრებით ხდებოდა.¹⁷

ამავდროულად, უკიდურესად ხისტი პოლიტიკა იყო გამოყენებული მათ მიმართ, ვინც უარს ამბობდა ამნისტიაზე და წინააღმდეგობის მოძრაობაში რჩებოდა. კერძოდ, უკლავდნენ ან უწამებდნენ ნათესავებს და რეპრესირებული ჰყავდათ. თავად კადროვების ტერორი ბევრად უფრო ეფექტის მომცემი და შედეგიანი აღმოჩნდა, ვიდრე რუსეთის ფედერალური ძალების მოქმედება.¹⁸

არ არსებობს ზუსტი სტატისტიკა, თუ საერთო ჯამში რამდენი მეზობლი გადავიდა ფედერალური ხელისუფლების მხარეს. 2015 წლის გაზაფხულზე რამზან კადროვის მიერ გაკეთებული განცხადების თანახმად, მათი რაოდენობა 7 000 აღწევდა.¹⁹

ამ პოლიტიკის შედეგად მოსკოვმა, როგორც მინიმუმ, ორ დიდ მიზანს მიაღწია:

1. გაანადგურა წინააღმდეგობის მოძრაობა ჩენეთში და დაასტაბილურა სიტუაცია;

2. მოახდინა წინააღმდეგობის მოძრაობის დისკრედიტაცია და ჩეჩნეთის მეორე სამხედრო კამპანია ტერორიზმთან ბრძოლად წარმოაჩინა.

პუტინისა და კადიროვის შეთანხმება

პუტინის და კადიროვის შეთანხმების გასააზრებლად მნიშვნელოვანია ერთი ეპიზოდი, რომელიც ჯერ კიდევ ჩეჩნეთის მეორე ომის დასაწყისში მოხდა. კერძოდ, ერთ-ერთი ინტერვიუს დროს ახმად კადიროვის კაბინეტში სატელეფონო ზარი გაისმა.

ა. კადიროვს, რომელიც იმ დროს კრემლის მიერ ჩეჩნეთის ადმინისტრაციის ხელმძღვანელის პოსტზე იყო დანიშნული, მიცემული ჰქონდა მითითება, რომ არავის შეენუხებინა. მიუხედავად ამისა, იგი იძულებული გახდა ზარისთვის ეპასუხა, რადგან კრემლიდან რეკავდნენ. ტელეფონზე საუბრისას ახმად კადიროვმა მოსაუბრეს რამდენჯერმე შეანყვეტინა სიტყვა – „არა, ასე გადაეცით, რომ არავითარი სურკოვი! მე მხოლოდ პრეზიდენტ პუტინს ვხვდები“.²⁰

მოვლენათა შემდგომი განვითარება გვაფიქრებინებს, რომ „მხოლოდ პუტინთან“ ურთიერთობების ფაბულა მარტო კონკრეტულ სატელეფონო საუბარს არ ეხება. იგი ჩამოყალიბდა, როგორც მოსკოვისა და გროზნოს ურთიერთობების ერთგვარი მოდელი. იმ ეპიზოდიდან მრავალი წლის გასვლის შემდეგაც, უკვე რამზან კადიროვს, საკუთარი მამის კვალდაკვალ, არაერთხელ დაუფიქსირებია თავისი განსაკუთრებული დამოკიდებულება პუტინთან. მისივე სიტყვების თანახმად, იგი პრეზიდენტის (ვლ. პუტინის) უსაზღვროდ ერთგულია, ისე, როგორც სხვა არავინ. მან თავად აირჩია უმაღლესი მთავარსარდალი და მისი ერთგული რჩება, როგორც სამსახურში, ისე ცხოვრებაში.²¹

შესაბამისად, ფედერალური ცენტრისა და ჩეჩნეთის ურთიერთობების მოდელი, რომელიც პუტინის მმართველობის პირველივე წლებიდან იღებს სათავეს, დღემდე მთლიანად პუტინსა და კადიროვს შორის ლოიალობის პაქტს ეყრდნობა.²² ამ პაქტის ფარგლებში, კადიროვმა უნდა უზრუნველყოს სტაბილურობა ჩეჩნეთში და აღიაროს პუტინის უმაღლესი ძალაუფლება. პუტინმა კი უნდა უზრუნველყოს კადიროვის მხარდაჭერა, რათა მის ძალაუფლებას რაიმე ტიპის საფრთხე არ შეექმნას. მხარდაჭერა მოიცავს ფედერალური ცენტრის ფინანსურ ასიგნებებსა და ხელშეუხებლობის გარანტიას კადიროვისთვის, რომელზეც ეჭვია, რომ დაკავშირებული უნდა იყოს სხვადასხვა მძიმე დანაშაულთან.

პუტინი-კადიროვის პაქტის ფარგლებში რეალურად ჩამოყალიბდა ურთიერთობების ფეოდალურ-კოლონიალური კონსტიტუცია, რომლითაც ერთ-ერთი ჩეჩნური კლანი იღებს მასშტაბურ მხარდაჭერას და განსაკუთრებულ პრეფერენციებს მეტროპოლიისგან ლოიალობისა და გარკვეული პირობების შესრულების სანაცვლოდ.²³

ეს ჩეჩნური კლანი საკმაოდ რთული კონფიგურაციისაა. მის სათავეში მყოფი რამზან კადიროვი ეყრდნობა როგორც თავის უშუალო მეგობრებს, თანასოფლელებს, თავისი თაობის ადამიანებს, რომლებიც კადიროვის მადლიერნი არიან ყველაფრისთვის, რაც კი გააჩნიათ. ამავე დროს, კლანის უმნიშვნელოვანესი წევრები არიან ისინიც, ვინც ჯერ კიდევ ახმად კადიროვის თანაგუნდელებად მიიჩნეოდნენ.²⁴

მოსკოვში კარგად იციან ჩეჩნეთის სტაბილურობის ფასი. მაგრამ ამავე დროს კარგად აცნობიერებენ, რომ რ. კადიროვის მმართველობის პირობებში რუსეთის ფედერაციის სუბიექტი, ჩეჩნეთი, გადაიქცა რ. კადიროვის პირად დაქვემდებარებაში არსებულ „სახელმწიფოებრივ წარმონაქმნად“. თავად ვლ. პუტინის უახლოესი გარემოცვაც კი სვამს შეკითხვას, თუ რა დონეზე ვრცელდება ვლადიმერ პუტინის პრეზიდენტობის პირობებში ჩამოყალიბებული ძალაუფლების ვერტიკალი ამ „სახელმწიფოებრივ წარმონაქმნზე“.²⁵

ამ და სხვა სერიოზული მიზეზების გამო რ. კადიროვი ვერ იქნება მისაღები და სანდო ფიგურა ფედერალური ცენტრისთვის. გასაკვირი არ არის, როდესაც სხვადასხვა პუბლიკაციაში საუბარია იმაზე, რომ კადიროვის მიმართ კეთილგანწყობით არ გამოირჩევა რუსეთის ელიტა, განსაკუთრებით კი, რუსეთის ძალოვანი უწყებების ხელმძღვანელები. მიუხედავად ამისა, იგი უკვე მრავალი წელია ჩეჩნეთის რესპუბლიკის მეთაურის პოსტს ინარჩუნებს.

ხშირად, როდესაც მსჯელობენ კადიროვის ხელისუფლებიდან ჩამოცილებაზე, ხაზს უსვამენ, რომ ამ გადაწყვეტილებამ შესაძლოა ჩეჩნეთში ახალი ფართომასშტაბიანი კონფლიქტი გამოიწვიოს. ამ კონტექსტში საყურადღებოა, რომ კადიროვს ექვემდებარება კარგად განვრთნილი და შეიარაღებული დაახლოებით 20-30 ათასამდე სამხედრო, რომლებსაც ხშირად მის პირად არმიად მოიხსენიებენ.²⁶

ჩეჩნეთში ახალი, შესაძლო დესტაბილიზაცია კი საკმაოდ სერიოზული პრობლემა იქნება ფედერალური ცენტრისთვის. რუსეთის ეროვნული გვარდიის დოკუმენტის თანახმად, ჩეჩნეთის დესტაბილიზაცია მთლიანად ჩრდილოეთ კავკასიის დესტაბილიზაციას გამოიწვევს და ასეთ შემთხვევაში საჭირო

გახდება ფედერალური ცენტრის მხრიდან ეროვნული გვარდიის 100 000 მებრძოლისა და დამატებით 50 000 სამხედროს მობილიზება რეგულარული სამხედრო დანაყოფებიდან.²⁷

ახლა, მოდი, გვერდზე გადავდოთ მოვლენების ზემოთ წარმოდგენილი რადიკალური განვითარების სცენარი, რათა პრობლემას სხვა კუთხიდანაც შევხედოთ. როგორც ზემოთ ვნახეთ, ჩეჩნეთში სტაბილურობა ერთი (კადიროვის) კლანის დომინანტურ მმართველობას ემყარება, რომელიც ჯერ კიდევ 2000-ანი წლების დასაწყისიდან იღებს სათავეს. რამზან კადიროვი საკუთარი მამის – ახმად კადიროვის პოლიტიკური მემკვიდრეა, რომლის ძალაუფლებასაც ჩეჩნეთში არსებული სხვა კლანები აღიარებენ ან იძულებით ეგუებიან. კადიროვი კი, თავის მხრივ, პუტინის უზენაესობას აღიარებს.

კრემლმა, შესაძლოა, მარტივად მოძებნოს ახალი კანდიდატი, რომელიც აღიარებს ვლ. პუტინის უზენაესობას, მაგრამ სერიოზული კითხვაა, რამდენად აღიარებენ მის უზენაესობას ჩეჩნეთში.

დასკვნა

დღეს ფედერალური ცენტრი ბევრად უფრო ძლიერია, ვიდრე ელცინის მმართველობის პერიოდში იყო და ფედერაციის სუბიექტებზე გავლენისა და მათი მართვის ბევრად უფრო მყარი ბერკეტები აქვს. თუმცა მაინც რჩება სერიოზული კითხვები იმასთან დაკავშირებით, თუ რამდენად მყარია ის შიდაპოლიტიკური სტაბილურობა, რომელიც რუსეთის ფედერაციაში ვლ. პუტინის მმართველობის პერიოდში ჩამოყალიბდა. ამას ჩეჩნეთის მაგალითიც ადასტურებს, სადაც რუსეთის ელიტების საკმაოდ გავლენიანი ნაწილის უარყოფითი დამოკიდებულების მიუხედავად, რ. კადიროვი დღემდე ერთპიროვნულ ლიდერად რჩება.

საერთო ჯამში, ჩეჩნეთის და მთლიანად რუსეთის პრობლემას ერთმანეთთან საკვანძო საკითხი აერთიანებთ. რუსეთის ყველა მიღწევა, იქნება ეს შიდა თუ საგარეო პოლიტიკა, უშუალოდ ვლადიმერ პუტინის ფიგურას უკავშირდება. ჩეჩნეთში სტაბილურობის შენარჩუნება კი – კადიროვს. ორივე შემთხვევაში მივდივართ კონკრეტულ პიროვნებებთან და არა სახელმწიფოს მართვის სისტემასთან. შესაბამისად, რთულია იმაზე საუბარი, რომ ჩეჩნეთისა თუ მთლიანად რუსეთის მმართველობის მოდელი შეესაბამება რუსეთის ფედერაციის ინტერესებს გრძელვადიან პერსპექტივაში.

ბიბლიოგრაფია

1. Jakob Hedenskog, Erika Holmquist and Johan Norberg. "Security in the Caucasus - Russian policy and military posture". FOI-R--4567—SE. February 2018. Pp. 16; (Accessed 27/09/2018).
2. Maciej Falkovski. "Ramzanistan – Russia’s Chechen Problem". Centre for Eastern Studies OSW. Number 54, Warsaw, August 2015. Pp. 8. (Accessed 05/09/2018).
3. Fiona Hill, Clifford G. Gaddy. "The Siberian Curse - How Communist Planners Left Russia Out in the cold". BROOKINGS INSTITUTION PRESS, Washington, D.C. 2003. Pp. 111.
4. იქვე, გვ. 111-112.
5. Fiona Hill, Clifford G. Gaddy. "Mr. Putin – operative in the Kremlin". Paperback edition, 2015. Pp. 30.
6. იქვე.
7. იქვე, გვ. 31.
8. Fiona Hill, Clifford G. Gaddy. "The Siberian Curse - How Communist Planners Left Russia Out in the cold". BROOKINGS INSTITUTION PRESS, Washington, D.C. 2003. Pp. 112.
9. Maciej Falkovski. "Ramzanistan – Russia’s Chechen Problem". Centre for Eastern Studies OSW. Number 54, Warsaw, August 2015. Pp. 8. (Accessed 05/09/2018).
10. Steven Lee Myers. "The New Tsar - The rise and rein of Vladimir Putin. First vintage books edition, August 2016. Pp. 153.
11. Вадим Дубнов. «Проект «Чечня 2.0». Рамзан Кадыров Перезаключил Свой Договор с Российской Властью.» Московский центр Карнеги. Март 2016. Pp. 2 (Accessed 12/10/2018).
12. იქვე.
13. Илья Яшин, "Угроза национальной безопасности". Независимый экспертный доклад. 02.2016. Pp. 5. (Accessed 03/11/18).
14. Idib Pp. 6. (Accessed 03/11/18).
15. Alexander Verkhovsky. "The state Against Violence in Spheres Related to Religion". "Religion and violence in Russia – context, manifestation and policy". Editor Olga Oliker. Center for Strategic and International Studies. June, 2018. Pp. 13 (Accessed 11/09/2018).
16. Memorandum of Telephone Conversation. September 8, 1999, 11:42 a.m – 12:21 a.m.; Memorandum of Conversation. Meeting with Russian President Yeltsin. November 19, 1999, 10:45 a.m.-11:40 a.m. Istanbul, Turkey.
17. Илья Яшин, "Угроза национальной безопасности". Независимый экспертный доклад. 02.2016. Pp. 6. (Accessed 03/11/18).

18. Maciej Falkovski. "Ramzanistan – Russia's Chechen Problem". Centre for Eastern Studies OSW. Number 54, Warsaw, August 2015. Pp. 13. (Accessed 05/09/2018).
19. Вадим Дубнов. «Проект «Чечня 2.0». Рамзан Кадыров Перезаключил Свой Договор с Российской Властью.» Московский центр Карнеги. Март 2016. Pp. 7 (Accessed 12/10/2018).
20. ۛۛۛۛ, ۛۛ.1.
21. Это вам я, Рамзан Кадыров, говорю! 28 ноября 2016. www.tass.ru/opinions/top-officials/3800049?page=4 (Accessed 17/09/2018).
22. Uwe Halbach. "Chechnya's Status within the Russian Federation - Ramzan Kadyrov's Private State and Vladimir Putin's Federal "Power Vertical". Stiftung Wissenschaft und Politik. Research Paper 2. May 2018. Pp (Accessed 18/09/2018).
23. Вадим Дубнов. «Проект «Чечня 2.0». Рамзан Кадыров Перезаключил Свой Договор с Российской Властью.» Московский центр Карнеги. Март 2016. Pp. 1 (Accessed 12/10/2018).
24. "Чечня престолов: кто и как управляет республикой. Подробная карта". 25 июня 2018. www.bbc.com/russian/features-44576739#backtotop (Accessed 27/08/2018).
25. Uwe Halbach. "Chechnya's Status within the Russian Federation - Ramzan Kadyrov's Private State and Vladimir Putin's Federal "Power Vertical". Stiftung Wissenschaft und Politik. Research Paper 2. May 2018. Pp. 5. (Accessed 18/09/2018).
26. Marlene Laruelle. "Kadyrovism: Hardline Islam as a Tool of the Kremlin?" Ifri – Russia/NIS Center. March, 2017. Pp. 14 (Accessed 17/09/2018).
27. Mark Galeotti. "Is Chechnya's Kadyrov really 'dreaming' of quitting?" 28 Nov 2017 www.aljazeera.com/indepth/opinion/chechnya-kadyrov-dreaming-quitting-171128063011120.html (Accessed 11/09/2018).